

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ויגש

(חלק כ שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלוקטי שיחות
שבוע פרשת ויגש, כח כסלו — ד' טבת ה'תשפ"ה (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ויגש ב

דיעה זו מצינו במדרש¹⁰, שהמנין דשבעים נפש כלל את יעקב¹¹.

וצריך להבין: מהי הסברא והטעם לחילוקי הדיעות מי נכנס במנין שבעים נפש?

ויתר על כן – אין אלו רק דיעות שונות, אלא החילוק ביניהן הוא מן הקצה אל הקצה: לפי הדיעה שיעקב השלים את המנין, ופשיטא לפי הדיעה ש„הקב”ה נכנס עמהם במנין” – המנין המלא דשבעים נפש נשלם ע”י הנעלה והשלם ביותר מבין כל השבעים נפש; משא”כ לפי הדיעה שיוכבד נמנית בין שבעים נפש, נמצא, שההשלמה היתה ע”י המדריגה התחתונה ביותר^{11*} – בת ישראל שנולדה רק עתה – „לידתה בין החומות”.

ועוד: היאך יתכן שרש”י – המפרש פשוטו של מקרא – נקט שבמספר

דיעקב השלים המנין. אברכנאל כאן. אוה”ח מו, ח. ועוד.

(10) ב”ר שם.

(11) בב”ר שם (וש”נ) עוד ב’ דיעות: ויש אומרים חושים בן דן השלים עמהן את המנין, וי”א סרח בת אשר השלימה עמהן את המנין (וראה מפרשים שם דשקו”ט בפירושו דהרי שניהם נמנו בהכתובים בהע’ נפש). אבל בפשטות ב’ דיעות הנ”ל אינן בפ”ע, כ”א באים בהמשך להפ”י שהקב”ה השלים המנין או יעקב, וכמ”ש בגבורות ה’ למהר”ל פי”ג. וראה לקמן הערה 66. וברא”ש סוף פסחים: שכן דרך המקרא כשמגיע לסכום עשירית פחות אחת מונה אותו בחשבון עשירית ואינו משגיח על חסרון האחד, ומביא כמה ראיות. וראה קרבן נתנאל שם.

(11*) להעיר מגבורות ה’ שם.

א. בענין (השלמת) המספר „שבעים נפש” („כל הנפש ג’ הבאה מצרימה שבעים”¹¹) שנמנו בתורה, מצינו כמה דיעות במדרשי חז”ל ומפרשי התורה:

בגמרא נאמר² (וכן לדיעה אחת במדרש³) שיוכבד השלימה את מנין השבעים נפש, ונולדה בין החומות – „הורתה בדרך ולידתה בין החומות”⁴. וכן היא דעת רש”י בפירושו על התורה⁵ בפשוטו של מקרא.

לשיטת פרקי דרבי אליעזר⁶ (ודיעה אחת במדרש⁷) – „הקב”ה נכנס עמהם במנין”⁸.

וכמה ממפרשי התורה⁹ נקטו (ואף

(1) פרשתנו מו, כז.

(2) ב”ב כג, ב.

(3) ב”ר פצ”ד, ט. וש”נ. וכ”ה בתיב”ע פרשתנו מו, כז.

(4) לשון הגמרא שם. וראה הלשונות בב”ר שם ובמדרשים שצויינו במפרשים שם.

(5) פרשתנו מו, טו. כו. פרש”י במדבר ג, טו.

(6) פינחס כו, נט.

(7) פל”ט.

(8) ב”ר שם. פסיקתא דר”כ פ”י. הובא גם ביל”ש כאן עה”פ.

(9) כ”ה בפדר”א. ועד”ז ביל”ש שם. ובפדר”א עם ביאור הרד”ל: הקב”ה נכנס (כביכול) עמהם. בב”ר: השלים עמהם את המנין. ובפסיקתא: הקב”ה נכנס עמהם בכבודו.

(9) ראב”ע פרשתנו מו, כג. שמות א, ה. רשב”ם פרשתנו טו. כו. רבעה”ת ותוס’ (הדר זקנים) שם, כז (ושם: והכי פשטי’ דקרא כו). אבל מסיים: ולפי מה שפירשתי למעלה אין צריך לומר שיהא יעקב מן המנין כי הקב”ה נמנה עמהם ומשלים המנין). רלב”ג כאן (ע”ד הפשט

הלשון בפרקי דרבי אליעזר היא, וכשבאו לגבול מצרים נתייחסו כל הזכרים ששים ושש ויוסף ושני בניו הרי שבעים חסר אחת, וכתב¹⁷ בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה, מה עשה הקב"ה נכנס עמהם במנין ועלו למספר שבעים לקיים מה שנאמר¹⁸ אנכי ארד עמך מצרימה"; משא"כ המדרש¹⁹ קאי על לשון הכתוב, "כל הנפש הבאה וגו' ובני יוסף אשר יולד לו . . שבעים", ומבאר, "זו יוכבד שהשלימה מנין של ישראל במצרים"²⁰.

פירושו: בפרקי דרבי אליעזר המדובר הוא (בעיקר) בירידת²¹ בני ישראל לגלות מצרים – ואם כן, זה ש"הקב"ה נכנס עמהם במנין", "אנכי ארד עמך", הוא הכרח – נתינת כח לבני ישראל, שבהיותם בירידה בגלות מצרים יוכלו להתגבר על קושי השעבוד (בידעם ש"אנכי ארד עמך מצרימה"); ולפיכך, נאמר הדבר גם בלשון "נכנס" עמהם" (או כלשון המדרש – "השלים עמהם"), היינו שהקב"ה כביכול מצוי יחד עמהם.

משא"כ בנוגע ליוכבד, ההדגשה היא על ענין "הבאה מצרימה (שבעים)", היינו, השלמת מנין שבעים נפש במצרים (ללא שייכות לענין הירידה דמצרים, קושי השעבוד); ובזה

(17) עקב יו"ד, כב.

(18) פרשתנו שם, ד.

(19) ב"ר שם, ועד"ז בפסיקתא שם. ופרש"י שם, כו.

(20) להעיר מתו"א ר"פ שמות בהב' פעמים הבאים מצרימה, דפרשתנו ודפ' שמות, שהם ב' ירידות.

(21) ראה ביאור הרד"ל לפדר"א שם אות ט.

"שבעים נפש" נמנית גם יוכבד¹², שנוכרה במקרא לראשונה בפרשת שמות¹³ – ולא יעקב, כפי שפירשו כמה מפשטני המקרא?

ואע"פ שמפשטות לשון הכתוב, "כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש"¹³, משמע שיעקב אינו בכלל "שלשים ושלש" אלו, וממילא – אף לא בכלל "שבעים נפש" [ועל-דרך-זה מובן מדיוק לשון הכתוב, "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים", דהיינו מנין הנפשות מלבד יעקב¹⁴, ומפורש בקרא¹⁵, "ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש"¹⁶] – הרי הא גופא צריך ביאור: מפני מה לא נכנס יעקב עצמו במספר שבעים נפשות – והלא אף הוא בא למצרים ביחד עם כל נפש בניו ובנותיו?

ב. לכאורה אפשר לבאר הטעם לחילוקי דיעות אלו – ובהקדם הדיוק בלשונות הפרקי דרבי אליעזר והמדרש (ורש"י) בנוגע להשלמה שע"י הקב"ה ויוכבד:

(12) עפמ"ש לעיל ובנות בניו (מו, ז). ואף שנאמר לפני זה ובנותיו – ראה פרש"י לפני זה לו, לה.

(13) ובשמה יוכבד – בפ' וארא ו, כ (בלי פרטים) ובפ' פנחס (כו, ט), אלא שהובא בפרש"י לעיל מו, טו. וראה ג"כ פרש"י לעיל מו, ז.

(13*) מו, טו.

(14) כ"כ בט"ז כאן לפרש"י. אבל ראה רבעה"ת וכו' שם לפירושו שיעקב מן המנין, והכי פשטי' דקרא כל הנפש לבית יעקב". וראה גם ראב"ע שם.

(15) שמות א, ה. אבל ראה ראב"ע שם ובפרשתנו שם.

(16) וראה דקדוקי רש"י (מירא דכיא) לפרש"י מו, יט.

היתה יוכבד זו ש"השלימה מנין של ישראל".

— אבל אין ביאור זה מחוור:

יוכבד היתה מהיחידים²² שבין הבאים למצרים (שבעים) שהיו גם בעת קושי שעבוד מצרים (זמן תכלית הירידה דגלות מצרים), ואם כן, היאך יתכן שהמדרש מקשר את השלמת המנין על-ידיה לענין (שבעים) "נפש הבאה מצרימה" ולא לכתוב "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה"?

ועוד צריך להבין בדברי הפרקי דרבי אליעזר — "נתייחסו כל²³ הזכרים ששים ושש כו" — והלא בין ששים ושש אלו נמנו לא רק זכרים אלא אף דינה וסרח בת אשר²⁴.

ג. והנה, המפרשים²⁵ עמדו על כך

(22) ראה שמור"ר פ"א, ח: כ"ז שהי' אחד מהם קיים מאותן שירדו למצרים לא שעבדו המצרים בישראל. וראה רשב"ם (וספורנו) שמות א, ו: (כל) שבעים נפש. וראה לקו"ש חט"ז ע' 15 הערה 37. (23) כ"ה בדפוסי פדר"א שלפנינו. ובפרקי דר"א הוצאת מקור (ירושלים תשל"ב) הובא מכת"י: התייחס הזכרים ששים וששה, וליתא תיבת "כל".

(24) לכא' הביאור שמדבר ע"ד הרוב, וע"ד מ"ש הראב"ע הנ"ל (מו, כג) דהלך אחר הרוב. אבל צע"ק דהרי יתכן לאח"ז קאמר, וכשעלו ישראל ממצרים נתייחסו כל הגברים ששים רבוא כו"ו ושם הרי זה בדיוק.

ולחעיר מגירסא שבא' מכת"י שהובא בפדר"א (הנ"ל הערה שלפנ"ז): התייחס הזכרים כו' יוסף ושני בניו הרי ששים ושבע וכתוב בשבעים נפש .. נכנס הקב"ה במנין עמהם כו'. ולפ"ז י"ל דבהמספר ששים ושבע רק הזכרים (ביחד עם יוסף וב' בניו) ולהשלמת המנין דשבעים נמנו גם הנקבות (דינה וסרח המפורשות בקרא) והקב"ה נכנס עמהם במנין ועלו לשבעים. וצ"ע.

(25) צרור המור כאן.

שבכתוב "כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה וגו'" נזכר המנין בלשון נקבה — "כל נפש ששים ושש", ובכתוב שלאחרי זה, "ובני יוסף", נזכר הדבר בלשון זכר — "נפש שנים".

[ועל-דרך-זה מצינו חילוק זה לעיל: לגבי בני לאה ובני זלפה נזכר המנין בלשון נקבה — "ששים ושש", "שש עשרה נפש"; ולגבי בני רחל ובני בלהה — בלשון זכר: "כל הנפש ארבעה עשר", "כל נפש שבעה"].

ותירצו²⁶, שמאחר ש"נכנסו נקבות עמהם במנין", שהרי בין בני לאה נמנתה גם דינה, ובין בני זלפה — סרח אחותם בת אשר, לפיכך נזכר המנין בלשון נקבה; משא"כ בני יוסף (ועל-דרך-זה בני רחל ובני בלהה) שלא נמנו נקבות ביניהם, נזכר מנינם בלשון זכר.

אבל תירוצ' זה אינו מחוור: במקום שהחשבון כולל הן זכרים והן נקבות, אזי ע"פ כללי הדקדוק יש לנקוט המספר בלשון זכר²⁷; ובפרט בנידון דידן, שהנקבות הן מיעוטא דמיעוטא — שתיים מתוך ששים ושש (אחת או שתיים) בין שלשים ושש בני לאה, ואחת בין בני זלפה)²⁸.

ד. והביאור בזה:

במספר שבעים נפש דישראל מצינו

(26) צרור המור שם (ומסיים: ע"כ כתבתי מן המדרש). וראה לקמן הערה 28.

(27) וראה תוד"ה וליתני שלשה (קידושין ב, ב): פירוש משום דכל התורה כולה בלשון זכר נאמרה. וראה נח ו, כ. ז, ב.

(28) אבל במשכיל לדוד (כאן מו, טו) תירוצ': ולרמוז זה (דיוכבד נכנסה במנין הל"ג דבני לאה) הוצרך לכתוב כאן ושש ואגב כתב נמי בבני זלפה שש עשרה. וראה רד"ק כאן מז, כו.

ה. דהנה, אמרו רז"ל, שהאבות הן הן המרכבה³⁷, ד"כל אבריהם כולם היו קדושים ומובדלים מעניני עולם הזה. כל ימיהם³⁸ – היינו, שהיו תמיד בביטול כו' והתקשרות לאלקות, ומטעם זה היתה בהם השראת השכינה בגילוי ממש³⁹. והמשכת בחינה זו גם לנשמות תחתונות השייכות לעולמות בי"ע (בריאה יצירה עשיה), עד למדריגות תחתונות דעשיה, נעשית ע"י (השבטים, וכפי שנתחלקו ל) שבועים נפש, כי מדריגת השבטים היא על-דרך בחינת אלקות הנמשכת בעולמות בי"ע⁴⁰.

אמנם, כדי שהמשכה זו תגיע לכל נשמה, לא היה די בזה שהדבר נמשך ע"י (השבטים ו) שבועים נפש, אלא הוצרכה להיות גם ירידתם מארץ ישראל (לגלות)⁴¹ מצרים, מקום שאין בו גילוי אלקות, ואדרבה – זהו מקום של העלם והסתר על אלקות.

וכאשר אף בהמצאם בארץ מצרים, ארץ שבה, "אין יראת שמים ביניהם"^{41*}, הנה גם במקום זה היתה ניכרת ומורגשת בכל אחד מבני ישראל נקודת היהדות, "מאמינים"⁴² – פעל הדבר

בכללות שני ענינים: (א) מנין זה הוא כנגד שבועים אומות²⁹ המקבלים ויונקים משבעים שרים שלמעלה³⁰; (ב) מנין זה הוא מצד מספר שבועים שבישראל³¹ – שבועים זקנים, סנהדרין כו'³².

ובכללות הם שני הענינים והפעולות שהיו צריכים להתקיים ע"י הירידה דשבועים נפש במצרים – הפעולה בנוגע לישראל, והפעולה בעולם:

גלות מצרים היתה הכנה למתן תורה וקבלת התורה³³, ובמתן תורה נפעל ונתחדש בנוגע לישראל אשר "אנכי הוי' (נעשה) אלקיך" – כחך³⁴ וחיותך³⁵, ובנוגע לעולם בכלל נפעל ונתחדש הקישור והחיבור דאלקות עם העולם, דאז נתבטלה הגזירה דעליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים³⁶.

וכהקדמה לכל זה הוצרכה להיות גלות מצרים – הן בנוגע לישראל, והן בנוגע לעולם.

(29) ראה זח"ב ה, ב. טז, ב. וראה רש"י וישלח לה, יא. תיב"ע ופרש"י האזינו לב, ח. אוה"ת במדבר ס"ע יח ואילך. לקו"ת ראה ל, ב. שעה"ת ח"א עד, א. אוה"ת סוכות ע' א'תשסה.

(30) ראה רמב"ן בהעלותך יא, טז. בחיי נח י, א. יא, ט.

(31) ראה בחיי כאן מו, כז. ובהנסמן בהערה שלפנ"ז.

(32) להעיר מתיב"ע תולדות כח, ג: ותהי זכי לכנשת דבני סנהדרין דסכומהון שובעין כמניינא עממיא. וראה פרש"י וישלח שם.

(33) ראה בארוכה תו"א ר"פ שמות. ובכ"מ.

(34) ראה טושו"ע או"ח ס"ה.

(35) ראה לקו"ת ר"פ ראה.

(36) נתחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג.

(37) ב"ר פמ"ו, ו. פפ"ב, ו.

(38) תניא פכ"ג.

(39) תו"א כג, סע"ד.

(40) תו"א כד, א.

(41) להעיר מלקו"ת במדבר (ג, ב) ע' נפש יוצאי ירך יעקב כו' לעורר ר"ר על נפשו ולא בשביל הירידה לבדה שירדה ממקום כבודה אלא אף גם זאת שנתלבשה בלבוש הגוף החומרי. וראה תניא פל"ז (מח, א) שהיא "בחי' גלות ממש".

(41*) ראה פדר"א שם בריש הפרק.

(42) שבת צז, א. וראה תניא פי"ח יט. – ויכול להיות באופן שאפילו משה אינו יודע עד"ו.

למדריגת השבטים כפי שהיא נמשכת למטה ומתפשטת בבחינה תחתונה יותר ממדריגת התחלקותם ל"ב (שבטים) – הנה כדי שמצרים, ערות הארץ, לא תעלים לגמרי על ניצוץ האלקות, הוצרכה להיות בשבעים אלו המשכת בחינה ומדריגה שמצד עצמה היא למעלה ממצרים וגבולים של סדר ההשתלשלות דעולמות ב"ע, וממילא – למעלה מהתלבשות בארץ מצרים –

וזהו נתינת הכח בשבעים נפש אלו, שגם בירידתן למצרים לא יהיו משוקעים בהעלם הגלות.

וזהו טעם הדיעה שיעקב – שמדריגתו היא אצילות, למעלה מהשתלשלות – הוא שהשלים (היינו שנמשך ב)מנין שבעים נפש⁵¹.

אמנם, על כך באה הדיעה השניה ומוסיפה – ובפרקי דרבי אליעזר נזכרה רק דיעה זו – שהקב"ה השלים עמהם את המנין:

כיון שכל ענינה של גלות מצרים הוא כדי שתומשך מדריגת האבות – ובכללם, ובעיקר, בחינת יעקב בחיר שבאבות⁵² – לכל נשמה, ואפילו לזו שבמדריגה הכי תחתונה, אי אפשר שיהא הדבר באופן שבגלות⁵³ מצרים תומשך ותורגש (על-כל-פנים – בהעלם) בחינתו של יעקב, עולם האצילות. דאם כן, לא תהיה הגלות

שבחינת האלקות שהיתה אצל האבות נמשכה ונתגלתה לכל נפש מישראל, בכל זמן – עד סוף כל הדורות⁴³, ואפילו למדריגה התחתונה ביותר⁴⁴.

ובחינת האלקות שנמשכה ונתגלתה לכל אחד מישראל – היא ענין האמונה⁴⁵, האמונה הפשוטה דישראל בהקב"ה⁴⁶, והדבר בא לידי ביטוי בכך ש"וויאמן העם"⁴⁷, שהקב"ה (יכול ו)עתיד להוציאם מגלות מצרים, דלגבי הקב"ה אין מניעות ועיכובים ח"ו.

וזהו הפירוש הפנימי במאמר חז"ל⁴⁸ „לא נגאלו (ישראל) אבותינו ממצרים אלא בזכות⁴⁹ האמונה” – דאין הכוונה לענין זכות צדדיים, אלא – זהו המכוון והתכלית דגלות מצרים.

וזהו היתה ההכנה למתן תורה, כדי שאז יקויים „אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים”, ובכל אחד מישראל עד סוף כל הדורות יהא מורגש בגלוי אשר „הוי' (הוא) אלקיך – כחך וחיותך”, אשר דבר זה נפעל ע"י „הוצאתיך מארץ מצרים” – ע"י ההוצאה ממצרים וגבולים.

ו. וכיון שהירידה למצרים שייכת דוקא למספר שבעים נפש⁵⁰ – היינו,

(43) להעיר משיך עה"ת פרשתנו (מו, ז): שכל הדורות העתידיים לבוא הביאם בגלות מצרים כו' כדי שיראו נסיו ונפלאותיו ויקבלו התורה שכולם היו במעמד הר סיני כו', ע"ש.

(44) וראה תניא פי"ח.

(45) להעיר מתו"א שם.

(46) להעיר מהמשך תער"ב ח"ב ס"ע א'קלה ואילך. לקר"ש חט"ז ס"ע 53 ואילך.

(47) שמות ד, לא.

(48) מכילתא בשלח יד, לא. יל"ש שם רמז רמ.

(49) כ"ה ביל"ש, ובמכילתא „בשכר”.

(50) להעיר מחדא"ג מהר"ל ל"ב ב שם.

(51) להעיר מגבורות ה' שם.

(52) שער הפסוקים תולדות כו, כה. וראה ג"כ

ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב.

(53) ראה תו"א (כד, א), „שבחי מעלת ומדרגת

האבות עצמם אינו שורה ומתגלה בנפש האדם בגלות”.

שבעים נפש שנולדו קודם לזה, והיא דוקא היתה בזמן קושי השעבוד. אבל לאידך – ענין הגאולה בא ע"י בנה משה, אשר פעל וגילה האמונה בכל ישראל; ואף יוכבד עצמה ביחד עם מרים בתה – המילדות העבריות, ע"י הנהגתן ד', ותחיין את הילדים⁵⁹ – חינכו את ישראל ועוררו בהם את האמונה והבטחון בהשם, שלא להתפעל מפרעה וגזירותיו.

ח. ועפ"ז יש לבאר מה שמנין „ששים ושש” (ד, כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה), ועל-דרך-זה „ששים ושש” דבני לאה, נזכר בלשון נקבה – כי עיקר ענינה ופעולתה של גלות מצרים (אמונה) קשור לבחינת נקבה, ספירת המלכות,

וכנראה גם בפועל⁶⁰, שענין האמונה בנשים הוא בגלוי יותר מבאנשים⁶⁰,

ובכללות קשור הדבר אל השבטים, מרכבתא תתאה, מרכבה לבחינת מלכות⁶¹, כלומר, שתוכן ענין בחינת נוקבא הוא ענינם של השבטים בכלל⁶², השייכים לבחינת המלכות כפי שנמשכת למטה בעולמות ב"ע. משא"כ האבות היו מרכבתא עילאה,

העלם אמיתי, וממילא אין יכולה להתמלא תכלית ענין הגלות כנ"ל⁵⁴.

משא"כ בהשלמה ע"י הקב"ה – טובב כל עלמין⁵⁵ – הרי יכול הוא להיות עם ישראל בתוך הגלות, „נכנס עמהם במנין”, ואעפ"כ לא תהא מציאותו „מורגשת” להיותו קדוש (מובדל ומופרש) בעצם. וממילא אין הדבר בסתירה⁵⁶ להעלם הגלות, שענינו הוא שאין מורגש גילוי אלקות בנשמה.

ז. אמנם, זה שיוכבד „השלימה מנין של ישראל במצרים”, היינו שפעלה שלימות (במנין ד) שבעים נפש, היה כמה שע"ז יהיה (ויתגלה) בהם ענין האמונה.

והביאור בזה: אשה בכלל מרמזת על ספירת המלכות, ובמלכות יש שני ענינים מן הקצה אל הקצה: מחד גיסא, „רגליה יורדות כו”⁵⁷, ומצד זה ישנה נתינת מקום לענין הגלות; לאידך, נקראת היא „ואמונה כל זאת”⁵⁸ – מצד ספירת המלכות בא ענין האמונה אשר „מלכותך מלכות כל עולמים”, היינו שמקור חיות ומציאות כל העולמות הוא ממדת מלכותו יתברך.

ועל-דרך-זה היה ביוכבד: יוכבד נולדה בפתח מצרים, דלא כשאר

59) שמות א, יז.

60) ולכן לא חטאו בעגל וכו' (פדר"א פמ"ה).

60*) ראה אוה"ת תשא הנסמן לקמן הערה

71.

61) תו"א כח, סע"א. אוה"ת שם וישב ערה, ב ואילך. ובכ"מ.

62) ראה תו"א מה, ד. וראה אוה"ת שמות ע'

ה ואילך. ושם ע' ו: כי בפ' ויגש במנין ע' נפש הם יב"ש דנוקבא שהם מבריאה. וראה בארוכה

אוה"ת ויחי (כרך ו) תתשמב, ב ואילך. ושם

תתשמד, ב ואילך.

54) להעיר מסה"מ תשו"ע 106, דאצל האבות לא ה' להם העלמות והסתרים מצד הגוף, דהגוף לא הסתיר על אור הנשמה כו'. ולכן לא ה' אפשר להיות העלי' למעלה משרשם.

55) ראה תו"א נו, ג. ובכ"מ.

56) להעיר מלקו"ש ח"ט ע' 194.

57) ראה לקו"ת במדבר ג, סע"ב ואילך.

ובכ"מ.

58) ראה לקו"ת נצבים נג, סע"ב. ובכ"מ.

ב„זכרים“ מודגש (לא (רק) ענין העדר השקיעה בגלות, אלא אדרבה –) כיבוש הגלות, „איש דרכו לכבוש“⁶⁸!

והביאור בזה: ענינה של ירידת שבעים נפש למצרים הוא, כנ"ל, על־מנת לפעול ביטול וביורור (גם) בעולם, בשבעים אומות ובשבעים שרים. ובביטול וביורור זה ישנם שני אופנים: כפי שהדבר מצד בחינת זכר – ז"א⁶⁹ (זעיר אנפין), וכפי שהוא מצד בחינת נקבה – מלכות.

מצד בחינת זכר – „איש דרכו לכבוש“, וכיבוש בכלל נעשה באופן של היפך הרצון דהנכבש, היינו, שאופן הביטול בדרך כיבוש הוא, שהדבר נכבש ועובר לרשות אחרת, אבל מצד מציאותו אין הוא משתנה.

משא"כ הביטול שבדרך זיכוך הוא באופן שהדבר גופא משתנה, וזהו התפקיד ואופן העבודה דאשה – שמשנה ומתקנת את המאכל עד שנעשה ראוי לאכילה.⁷⁰

ועל־דרך־זה ברוחניות הענינים, בביטול הכוכבים והמזלות, ובפרט – שבעים השרים, שהם מקור ההשפעה לעולם: ע"י גלות⁷¹ מצרים נפעל ונתגלה לא רק בישראל, אלא אף באומות העולם, אשר לשבעים שרים אין שליטה וממשלה מצד עצמם, ועוד

באצילות, ולמעלה מהתלבשות בבי"ע, ועל־דרך־זה היא מדריגת יוסף, כידוע⁶³.

ולכן נזכר המספר בלשון נקבה – „ששים ושש“ – בנוגע לכל שאר השבטים, משא"כ⁶⁴ בנוגע ליוסף⁶⁵.

אמנם, בפרטיות, השלימות במספר שבעים נפש („הבאה מצרימה“) בענין הירידה – היא מצד יוכבד⁶⁶ (בחינת „אשה“) שנולדה בין החומות, כנ"ל.

ט. אלא שעדיין נותרה השאלה: מהו טעם הדיוק בזה שאמרו (בפרקי דרבי אליעזר), „נתיחסו כל הזכרים⁶⁷ ששים ושש“?

ואין־הכי־נמי, שאין מדובר שם אודות ענין האמונה, אשר הוא השייך יותר באשה, אבל מכל מקום, הרי

(63) ראה תו"א קג, סע"א ואילך.

(64) ראה אוה"ת ויחי שם דיוסף הוא בחי' דכר והשבטים בחי' נוקבא.

(65) ומכיון שבני רחל בעיקרם* הוא בחי' דכר, הרי כן נמשך גם בשפחת רחל בלהה. ועד"ו לאידך, דבני שפחת לאה הם בדרגת ובחי' השבטים בני לאה, בחי' נוקבא.

(66) ועד"ו מובן בפשטות הדיעה כב"ר (וש"נ) וי"א סרח בת אשר השלימה עמהן את המנין – שהיא בחי' מלכות (ראה אוה"ת שמואל ע' מה ואילך). ועד"ו יל"פ להדיעה דחושבים בן דן השלים עמהן, דבחי' דן היא מאסף לכל המחנות. (67) ע"פ הידוע (לקו"ת נצבים שם. ובכ"מ) „שבבחי' אצילות נק' המלכות זאת לשון נוק' ובירידתה בבי"ע נק' דכר כו" – יש לפרש הנ"ל גם בפדר"א, ואדרבה. אבל לעיל בפנים מבואר לגבי כללות בחי' מלכות ומדרי' השבטים, דהן בחי' נוקבא כנ"ל.

(68) יבמות טו, ב הובא בפרש"י בראשית א, כת.

(69) להעיר מלקו"ת עקב טו, ד.

(70) יבמות סג, א.

(71) בהבא לקמן ראה תו"א נז, א ואילך. אוה"ת תשא ע' א'תתקפה ואילך. ועוד. וראה אוה"ת וראו (כרך ז) ע' בתרו ואילך.

(* ראה סה"מ עטר"ת (ע' קטז) לגבי בנימין. ומשם מובן דבחי' בנימין שייך ליוסף ז"א – דכר, יותר מיהודא. ע"ש.

זאת – שאין להם אפילו מציאות מצד עצמם.

הדיעה שיעקב השלים עמהם) – לדיעה שיוכבד השלימה את המניין:

היינו, שהאותות והמופתים ומפלת פרעה ומצרים פעלו שגם פרעה ומצרים האמינו והכירו בזה ש"אני הרי בקרב הארץ"⁷² ולכוכבים והמזלות אין כל שליטה, אלא הם רק כגרזן ביד החוצב, וכפי שאמרו החרטומים "אצבע אלקים היא"⁷³.

225

מצד זה ש"נתיחסו כל הזכרים ששים ושש ויוסף ושני בניו", הפעולה היא באופן של כיבוש⁷⁵, ביטול מציאותם לגמרי, וכדברי המדרש⁷⁶ לגבי יוסף: "ויוסף הורד מצרימה"⁷⁷ שלט בהן היך מה דאת אמר⁷⁸ וירד מים עד ים כבש בהון"; וכיון שהדבר בא מצד בחינה שלמעלה מהעולם, צריכה להיות בזה השלימות שמבחינת אלקות שלמעלה מהשתלשלות, נתינת כח מהקב"ה – בחינת טובב כל עלמין – "נכנס עמיהם", או על-כל-פנים מיעקב – נשמה דאצילות.

י. וענין זה נפעל בעיקר מצד מדת המלכות שהיא שורש המקום והזמן⁷⁴, וכן שורש ההשפעה לשבעים שרים, ומטעם זה מורגש בהם (וממילא – גם בשבעים אומות שלמטה) אשר "מלכותו ככל משלה", היינו שאין להם מציאות משלהם, ומציאותם וממשלתם היא רק מצד בחינת המלכות.

ומצד בחינת המלכות⁷⁵, שהביטול שעלידה הוא מצד (וב) מציאותם גופא (ולכן הרי הוא פועל יותר האמונה באומות העולם⁷⁹ למטה, בפרעה ומצרים) – השלימות דשבעים נפש באה ע"י יוכבד, והיא דוקא "השלימה את המניין" (ולא נאמר בה "השלימה עמיהם").

מצד בחינת אלקות שלמעלה מהעולם, ובכללות – בחינת ז"א, הביטול הוא באופן שאין מקום כלל למציאות חוץ ממנו יתברך, ומצד דרגא זו באלקות שבעים השרים הם בביטול במציאות, עד שאינם אפילו מציאות, כגרזן ביד החוצב.

יב. ויש לומר, שהחילוק בין הפירושים הוא בהתאם לחילוקי הדרגות דמפרשי פירושים אלו:

וזהו בדוגמת ענין הכיבוש: ביטולם אינו מצד ענינם ומציאותם, אלא מצד אלקות שלמעלה לגמרי מהעולם.

(75) להעיר מאוה"ת בא (ע' רסט): י"ב שבטים דאצ"י הם דכורין וי"ב שבטים דמל' הם נוקבין והאיש דרכו לכבוש משא"כ האשה כי רגלי יורדות.

(76) בב"ר פפ"ו, ב.

(77) וישב לט, א.

(78) תהלים עב, ח.

(79) ראה אוה"ת ויחי (כרך ה) תתקצג, א ואילך, דחצי השבטים הו"ע הבירורים דע' שרים כו' אך בברכת יוסף לא הזכיר ענין הבירור, שהוא מובדל בערך מכל בחי' הבירורים דכל השבטים כו'.

יא. וזהו החילוק (ביחס לפעולה בעולם ובשבעים שרים) בין הפירוש שבפרקי דרבי אליעזר – "נתיחסו כל הזכרים ששים ושש ויוסף ושני בניו כו' הקב"ה נכנס עמיהם" (ועל-דרך-זה

(72) וארא ה, יח.

(73) וארא שם, טו.

(74) שער היחוד והאמונה פ"ו.

שרשו גופא, ואזי הבירור והביטול הוא בפנימיות יותר, וקשור למציאות העולם גופא. ומצד זה, הפירוש הוא ש„יוכבד השלימה מנין של ישראל“.

וענין זה מתאים למכוון בגלות ויציאת מצרים – מתן תורה, שבו נפעל לא רק ביטול העולם, אלא אף נתינת הכח שאחדות ה' תהא נרגשת במציאות העולם מצד עצמו וענינו⁸⁵.

וכפי שבא הדבר לידי ביטוי במתן תורה גופא, שבנוסף לזה שצפור לא צווח עוף לא פרח שור לא געה כו'⁸⁶, הנה הקול ד„אנכי הוי“ היה נשמע⁸⁷ מכל ארבע רוחות העולם ושמים וארץ⁸⁸.

(85) ומצד זה גופא מובן, שהוצרך להיות גם הביטול באופן של כיבוש, וההקדמה דיעקב השלים או הקב"ה השלים (שאלו ואלו דא"ח – עירובין יג, ב).

כי בכדי שהביטול ובירור העולם יהי בשלימות, אין מספיק הבירור וביטול מצד שרש הנבראים, בחי המלכות (שורש הע' שרים), דמכיון שזהו שרשם ומקורם, הרי מצדו ישנה איזו תפיסת מקום לביטולם ובמילא למציאותם.

ולכן, כהקדמה לביטול הגזירה דמ"ת [שענינו קישור וחיבור אלקות שלמעלה מגדר עולמות עם מציאות העולמות גופא – ראה לקו"ש חט"ו ע' 16 ואילך. ועוד]. הוצרך להיות גם הביטול שמצד בחי ז"א שלמעלה משורש לנבראים, שמצד בחי זו אין להעולמות (גם ביטולם) תפיסת מקום, שלילת מציאותם היא באופן של כיבוש.

ונ"ד הידוע בפעולת הביטול שמצד ב' ההמשכות דממכ"ע וסוכ"ע (וראה גם לקו"ש ח"ז ע' 97-8 הערה 34).

(86) שמו"ר ספכ"ט.

(87) דייל הפירוש וכוונה בזה דמציאות השש צקות גשמיים עצמה אמרה ודיברה אנכי גו'.

(88) נתחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט. הובא ברש"י יתרו כ, ב. תניא פל"ו.

פרקי דרבי אליעזר ומדרש בכלל – אגדה שבתורה, דרוב סודות התורה⁸⁰ שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה' גנוזים באגדות⁸¹ – הוא חלק התורה שלמעלה מה(התלבושות ב)עולם⁸², וממילא בדרגא זו אין למציאות העולם חשיבות. ולכן, לשיטה זו (עיקר) הפירוש הוא ש„הקב"ה נכנס עמהם במנין“, ומצד זה הכיבוש הוא באופן של ביטול לגמרי דשבעים שרים.

מצד מפרשי התורה – שיש להם שייכות למקרא (והמקרא הוא בעשיה⁸³), אבל פירושם אינו על-דרך הפשט לגמרי – אין מקום כל-כך לפירוש ש„הקב"ה נכנס עמהם“, והיינו ביטול וכיבוש העולם מצד בחינת סובב כל עלמין שלמעלה מהשתלשלות. ולכן פירשו, שיעקב השלים עמהם, דיעקב (י' עקב) נמשך בכי"ע ע"י השבטים (אף שהוא גופא אינו יורד), ומצדו יש לביטול העולם איזו שהיא שייכות למציאות העולם גופא.

ולשיטת פירוש רש"י – פשוטו של מקרא ממש – השייך לעשיה⁸⁴ ממש, ניכר ומורגש ביטול העולם מצד

(80) ראה לגבי ר"א בן הורקנוס (בעל הפדר"א) בפרט בזח"א קמה, ב. ז"ח (מדרש הנעלם) ז, רע"א. פרש"י קהלת א, ט מחגיגה (יד, ב). והאריך בזה ברד"ל במבוא לפדר"א קונטרס שם האחד אליעזר ס"ד.

(81) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. וש"נ.

(82) ראה לקו"ת ויקרא (ה, ד) דשליש במדרש אגדות הוא בחי רביעית (עולם האצילות – לקו"ת בלק (סט, ג) הנסמן בלקו"ת ויקרא שם).

(83) לקו"ת ויקרא שם.

(84) ועד"ז לפי הגמרא כנ"ל בתחלת השיחה, שכמה ענינים שבגמ' גם באגדות שבש"ס הם ע"פ פשוטו של מקרא. משא"כ במדרשי התורה. וראה לעיל ע' 72.

והרי בשכר (בזכות) נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים⁸⁹,

הנה אף היא, הגאולה העתידה והקרובה, תבוא ע"י עבודת נשי ובנות ישראל.

ולכן מצינו, ששלש המצוות שנמסרו לנשי ובנות ישראל – הדלקת נרות שבת קודש ויום־טוב, חלה (– כשרות האכילה והשתיה) וטהרת המשפחה – הן באופן זה:

המצוות הנ"ל הן פעולות הקשורות לצרכי האדם המוכרחים והקיימים מצד זה ש"לשבת יצרה" גם במי שאינו מישראל – אור (כדי שלא ליכשל בעץ ואבן), אכילה, וחיי משפחה;

ועבודת נשי ובנות ישראל היא, שפעולות אלו עצמן ייעשו דוקא ע"פ דרך היהדות – הדלקת הנר לכבוד שבת ויום־טוב, כשרות האכילה והשתיה, וטהרת המשפחה,

וזהי ההכנה שעלידה גשמיות העולם גופא תזדכך עד אשר "וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

(משיחת ש"פ ויגש תשל"ב)

ועל־דרך המסופר גם בגמרא⁹⁰ שבשעת מתן תורה, היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל אומות העולם אחזתן רעדה כו' (ולאחרי שנתקבצו אצל בלעם לשאלו, ואמר להם אשר "ה' עוז לעמו יתן", אזי נחה דעתם) ואמרו ה' יברך את עמו בשלום⁹⁰.

יג. וכשם שהיה הדבר כן בגלות מצרים, שיוכבד דוקא השלימה את המנין – עלידה נפעל ביטול העולם מצד מציאות העולם גופא, כנ"ל,

על־דרך־זה הוא גם בגלות זו האחרונה שהיא הקדמה והכנה לגאולה העתידה – כאשר יבוא המצב ד"וראו כל בשר גו' כי פי ה' דיבר"⁹¹, היינו, שגשם העולם עצמו יתברר ו"יראה" את "פי ה'"⁹² –

ועליה נאמר שתהיה "כימי צאתך מארץ מצרים (אראנו נפלאות)"⁹³ –

(89) זבחים קטז, א.

(90) ולהעיר גם מתנחומא ושמו"ר שם: הקול יוצא ונחלק לשבעה קולות ומשבעה קולות לשבעים לשון כדי שישמעו כל האומות כו'.

(91) ישעי' מ, ה.

(92) ראה שער האמונה פכ"ה ואילך. תניא

שם. לקו"ש חט"ו ע' 44.

(93) מיכה ז, טו.

(94) סוטה יא, ב. במדב"ר פ"ג, ו.

